



# WaterPeilingen

Nummer 9

**VWG Nieuwsbrief 18 maart 2022**

De Nieuwsbrief van de Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis verschijnt 1 x per maand rond de 15<sup>e</sup> van de maand.

*VWG: In Memoriam*

Op woensdag 9 maart werd het bericht ontvangen van het overlijden van Ben van Rijswijk. Ben van Rijswijk heeft jarenlang deel uitgemaakt van de werkgroep Glossarium. Frits David Zeiler zal in een volgende WaterPeilingen een bijdrage schrijven over de werkgroep en de bijdrage van Ben van Rijswijk.

Zoals bekend hebben SSF en VWG op donderdag 28 oktober tijdens een symposium in de Geertekerk stilgestaan bij hun gezamenlijke lustrumviering.

Via deze link krijgt u een impressie van deze bijeenkomst.

<https://schilthuisfonds.nl/symposium-over-de-waterwolf-vraagt-aandacht-voor-klimateverandering-en-zeespiegelstijging/>

*Lustrumsymposium SSF/ VWG 28 oktober 2021, Geertekerk Utrecht; thema: „Is de Waterwolf terug”.*

Samenvatting van de lezing van Jeroen Haan, dijkgraaf van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden.

Volgens de dijkgraaf zijn er twee belangrijke tijdperken om als hoogheemraad- of waterschap rekening mee te houden:

1 verleden

2 heden

Uit 2 volgt direct de opgave voor de waterveiligheid; dat is een duidelijk appel maar geeft tegelijkertijd een ongemakkelijk gevoel.

Het water komt al eeuwen en zal ook in de komende tijd blijven komen. Hemelwater en grondwater komen landelijk voor, in het oosten zijn het de rivieren en in het westen is het de zee die voor extra of nieuwe problemen kunnen gaan zorgen.

Kort na de overstromingen in Limburg kwam de mededeling van schadeverzekeraars dat zij de schade als gevolg van natuurrampen niet langer kunnen verzekeren, het geeft de werkelijkheid aan van de financiële wereld.

Overstromingen zijn eigenlijk van alle tijden:

1122 Dorestad (Wijk bij Duurstede) de afdamming van de Kromme Rijn

1421 De Biesbosch

1953 Zeeland en delen van de Zuid-Hollandse eilanden en de westkust van Noord-Brabant  
1993 en 1995 overlast in het Land van Maas en Waal en in Limburg.

Eveneens in de jaren negentig twee keer de wateroverlast in het Westland

December 2013 een zware storm die over de Nederlandse kust raast. De gedachte was altijd “wij fiksen het wel” maar eigenlijk zijn al deze situaties een “wake up call” om het beleid eens kritisch tegen het licht te houden en maatregelen te nemen.

Uitgangspunt na de wateroverlast van 1993 en 1995 was dat dit “nooit meer op deze schaal mocht gebeuren”. Dat programma heeft zijn nut bewezen. In juli 2021 werden de dorpen Borgharen en IJteren niet genoemd in relatie met wateroverlast en schade.

Het Hoog Water Beschermings Programma (HWBP) moet meer mee gaan bewegen met het water. De zandmotor voor de kust bij het Westland is een mooi voorbeeld hoe kustbescherming door middel van de natuur kan verbeteren, water werkt sturend en als het geen ruimte krijgt zal het die ruimte nemen.

Het watersysteem in Nederland is sinds de middeleeuwen vrijwel ongewijzigd gebleven. Wat er sindsdien veranderde is door menselijk handelen tot stand gekomen, de verharding van wegen en in de laatste decennia van tuinen en het dempen van sloten en watergangen zijn daar voorbeelden van.

Waterschappen willen graag een meerlaagse veiligheid kunnen garanderen. Maar als er ergens een clusterbui of piekbui valt dan staat die veiligheid op sommige plaatsen wel onder druk. Het Amsterdam-Rijnkanaal heeft op sommige momenten onvoldoende capaciteit om het overtollige water uit het gebied langs het kanaal snel af te kunnen voeren naar het Noordzeekanaal en de Noordzee. De kans op waterlast is klein maar het risico op schade als gevolg van wateroverlast is groot. Accepteren we de kans op schade ergens in het land als zich dat eens in de twee of drie voor zou gaan doen?

Er zijn volgens de dijkgraaf drie scenario's denkbaar

1<sup>ste</sup> laag: de ruimtelijke ordening die kwetsbaar is, dijken en kades zijn een faalmechanisme

2<sup>de</sup> laag: is een gevolg van beperkende maatregelen welk risico is nog acceptabel

3<sup>de</sup> laag: een piekbui die in Limburg valt heeft ook elders in het land gevolgen. Denk aan het heuvel- en riviersysteem. De schadeafhandeling heeft een grote nasleep.

De stijging van de zeespiegel zoals die zich momenteel voordoet is een “ramp n slow motoin” de veiligheid heeft alles te maken met de ruimtelijke ordening en de keuzes die daar worden gemaakt. Opnieuw is hier het menselijk handelen aan de orde.

De focus van nu moet liggen op het jaar 2060. De ramp in Limburg heeft nu een naam en een gezicht gekregen, maar kan zich bij ongewijzigd beleid blijven herhalen. Water blijven afvoeren kan ook omgezet worden in bouwen met water, water zou leidend moeten worden bij de ruimtelijke ordening. Dat kan bij meerdere onderwerpen voor knelpunten zorgen: woningbouw, energietransitie, landbouw. De oproep van de dijkgraaf is: maak iedere woning klimaatbestendig. Waterschappen hebben eeuwenlange kennis en zouden daarom een belangrijke partner bij de ruimtelijke ordening moeten worden door advies te geven over ordenen en bouwen (waar wel en waar beslist niet meer). In Nederland is 75% van de grond van particulieren. Als overheden heb je dan weinig invloed maar eigenaren kunnen wel bewuster omgaan met die grond door soms kleine en simpele ingrepen.

De voorbodes van de verandering van het klimaat mogen niet genegeerd worden, door nu niets te doen zouden de problemen straks wel eens onvoorstelbaar groot kunnen zijn.

**VWG Bestuur:**

De eerstvolgende werkbijeenkomst van het bestuur is op 30 maart en is dan de derde bijeenkomst van Quo Vadis waar gesproken zal worden over de koers en toekomst van de VWG.

Uitgangspunt is en blijft: oog voor kwaliteit maar openstaan voor vernieuwing.

Met het oog op de nabije toekomst willen we graag meer jongeren aantrekken als belangstellenden maar uiteindelijk ook als lid. Dat kunnen studenten zijn maar ook zij die net zijn afgestudeerd en in het vakgebied in de brede zin van het woord aan het werk zijn gegaan. Ook de bestuurders van waterschappen en hoogheemraadschappen hebben onze aandacht. Volgend jaar zijn er in maart tegelijkertijd twee verkiezingen: Provinciale Staten en waterschapsverkiezingen.

De nieuwe bestuurders van de waterschappen willen we op de hoogte stellen van het bestaan van de VWG.

In het vakgebied zijn in de loop van het bestaan van de VWG meerdere stichtingen en verenigingen actief geworden. De vraag is of samenwerken een optie is door bijeenkomsten fysiek of digitaal gezamenlijk te organiseren.

De grote uitdaging is om op een duidelijke manier te omschrijven waar de VWG voor wil staan, wat is onze definitie en wat is de missie.

Op 22 juni a.s. zal voorafgaande aan de Voorjaarsexcursie de ALV worden gehouden. Dit is een goed moment om u als leden bij te praten over de stand van zaken en het verloop van Quo Vadis.

Op 8 april is er een reguliere bestuursvergadering mede ter voorbereiding op de ALV van 22 juni.

Tijdens de ALV kunt u kennis nemen van de begroting 2022, het vaststellen van de jaarrekening 2021 en nieuwe bestuursleden kiezen. Er zijn twee aftredende bestuursleden: Carol van Raalten en Vincent Erdin. Beiden zijn herbenoembaar. Namen van kandidaten kunt u doorgeven via het mailadres: [info@waterstaatsgeschiedenis.nl](mailto:info@waterstaatsgeschiedenis.nl)

*VWG data:*

Nu alle Covid maatregelen zo goed als zijn ingetrokken wordt het mogelijk om de Voorjaarsexcursie van 22 juni uit te werken.

Op 22 juni a.s. is de Haarlemmermeer het onderwerp. De Meer is dit jaar 170 jaar geleden drooggevallen.

Een van de drie stoomgemalen is nu als museum ingericht met de mogelijkheid om groepen te ontvangen. De bijeenkomst begint bij museum De Cruquius.

In het najaar zal de excursie zich op 20 oktober in en rond Utrecht concentreren met het oog op de afsluiting van de Kromme Rijn en de stadsrechten van Utrecht.

Vincent Erdin en Pieter Jan Hofman  
Excursiecommissie

**Website:**

De vereniging heeft een website die te vinden is via de zoekterm: **Waterstaatsgeschiedenis.nl**

Op de website is sinds kort een overzicht geplaatst van archiefinstellingen met archieven van waterschappen en hoogheemraadschappen.

### *Algemeen*

Een recente krantenkop: Niet langer kampioen waterafvoer, Nederland moet vocht vasthouden om verdroging tegen te gaan.

Het watertekort van de warme zomers van 2018, 2019 en 2020 is inmiddels zo goed als overal weer gecompenseerd. Slechts op een enkele plaats op de hogere zandgronden is het grondwaterpeil nog niet op het oude niveau. Voor de komende jaren ligt er een opgave om daar waar mogelijk gebiedseigen water langer vast te kunnen houden. Om natuurgebieden te vernatten en tegelijkertijd toegankelijk te houden voor wandelaars kunnen er in wandelroutes vlonders worden aangelegd. In de Drentse Aa is een ruitervoorde aangelegd om ruiters de Aa te kunnen laten passeren.

Op 28 februari presenteerde het klimaatpanel IPCC van de VN een nieuw rapport over de klimaatverandering en de gevolgen daarvan. Volgens het IPCC zit er een grens aan de mogelijkheden om de gevolgen daadwerkelijk op te gaan vangen.

Rogier van der Sande, voorzitter Unie van Waterschappen, is van mening dat water en bodem leidend moeten gaan worden bij de ruimtelijke ordening. Klimaatbestendig bouwen is een eerste vereiste geworden.

Het IPCC laat in het rapport zien dat de zwaarste klappen vallen in de gebieden waar de armoede het grootst is. Nederlandse waterschappen proberen in verschillende samenwerkingsverbanden met de beschikbare kennis in die gebieden watersystemen op te bouwen om ook daar de veiligheid voor inwoners te verbeteren.

Het nu verschenen rapport kan gezien worden als instrument om bij de klimaatop van volgend jaar de afspraken van Parijs te evalueren.

In Nederland wordt per jaar 3,2 miljard euro besteed aan waterveiligheid. In de komende jaren zal blijken dat dit onvoldoende is en het rijk, provincies, gemeenten en waterschappen hun bijdragen moeten herzien.

Op 8 maart was er een digitale bijeenkomst van de Erfgoedacademie met als onderwerpen: klimaat, water en erfgoed.

Leendert Visser (Waterschap Noorderzijlvest, Groningen) liet zien hoe het waterschap omgaat met het culturele erfgoed en de objecten die daar onder begrepen worden. Vaak zijn het nog objecten die in het waterbeheer een functie hebben en een enkele keer gaat het om een object waar een andere bestemming voor is of wordt gezocht zoals het waarhuis bij Schaphalsterzijk. Cultureel erfgoed van een waterschap gaat over geschiedenis die ter plaatse is geschreven door middel van sluis, een watergang, een oeververbinding of iets anders. Hoe historie en de hedendaagse praktijk hand in hand kunnen gaan is te zien in Zoutkamp waar binnenkort een beging wordt gemaakt met het herstellen van de Hunsingosluis als schutsluis er een nieuw gemaal wordt gesticht en hoe een toeristische route een plaats krijgt langs het Reitdiep. Het waterschap presenteert het cultureel erfgoed op de website onder de rubriek Kennisbank.

Er was ook een lezing over de gevolgen van de klimaatverandering en de invloed daarvan op de waterbeheersing in het Vondelpark in Amsterdam. Gaat natuur voor recreatie of moet er naar een samenhangend beleid worden gezocht zodat de bezoeker van het Vondelpark na een stevige regenbui direct weer door het Vondelpark kan wandelen of sporten? Dat stelt eisen

aan de snelle afvoer van hemelwater. Tegelijkertijd moeten bomen en planten voldoende water kunnen opnemen zonder dat de wortels langdurig in het water staan en daardoor gaan verrotten. Het was een duo presentatie van Waternet waarin de gemeente Amsterdam en Waterschap Amstel, Gooi & Vecht samenwerken

De volgende digitale bijeenkomst van de Erfgoedacademie is op 14 april met als onderwerp transformatiekaders.

Op donderdag 17 maart was de jaarlijkse studiemiddag aan de VU Amsterdam die door hoogleraar Petra van Dam wordt georganiseerd. Deze keer zowel digitaal als fysiek te volgen. Er werd gewezen op het probleem van waterschaarste, niet alleen in Nederland maar wereldwijd.

Op dinsdag 22 maart is het Wereld Water Dag.

Na de drie droge jaren: 2018, 2019 en 2020 moet Nederland zich serieus bezig gaan houden met een andere manier van waterbeheer dan in alle eeuwen daarvoor. Het is niet meer vanzelfsprekend dat er in het voorjaar voldoende neerslag valt ten behoeve van de agrarische sector en natuur, de grilligheid van het weer is merkbaar geworden met de recente gebeurtenissen in Limburg, België en Duitsland.

In de Sluisbuurt in Amsterdam is op 28 september 2021 het Palenhuis geopend. Het Palenhuis is een “Ode aan de heipaal”

Voordat je in Nederland de hoogte in kunt gaan moet je eerst de grond in. De heipaal draagt het bouwwerk.

De brochure die verschenen is zal op de website worden geplaatst.

#### *Waterschap Noorderzijlvest (Groningen)*

Het waterschap wil een extra waterberging in het gebied De Onlanden realiseren.

De Onlanden was vanouds een groot landbouwgebied met melkveehouderijen op de grens van Groningen en Drenthe. Al aan het eind van de jaren zeventig werd bekend dat de agrarische functie van het gebied beëindigd zou gaan worden. Van een gezonde bedrijfsvoering was nauwelijks sprake. De Onlanden bestond uit meerdere delen. Boeren die in de “put” zaten zagen al het overtollige water van de iets hoger gelegen delen naar zich toekomen voordat het in het naastgelegen Peizerdiep stroomde.

De Onlanden moesten een recreatieve functie gaan krijgen voor de gemeente Groningen en het dorp Eelderwolde.

Nu heet de put “De Mosterdpot” en is een plas dras gebied. Delen van de Onlanden kunnen nu al gebruikt worden als waterberging maar met de recente waterhoeveelheden is er behoefte aan een grotere buffer.

#### *Waterschap Hunze en Aa's (Veendam)*

Twintig partners in het noorden waaronder de twee waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest willen samen met de provincies Groningen en Drenthe een plan opstellen onder naam Regionale Klimaatadaptatie Strategie om het werkgebied in 2050 klimaat- en waterbestendig op orde te hebben gebracht. Er is een bedrag van 13,1 miljoen euro uit een landelijk fonds dat voor dit doel beschikbaar is ontvangen.

#### *Waterschap Vechtstromen (Almelo)*

Op 11 maart is op het stadhuis van Enschede de wateragenda ondertekend. Waterschap en gemeente willen aan de hand van de agenda in de komende jaren nauwer gaan samenwerken bij het ontwerpen van ruimtelijke plannen waarbij water de rode draad zal zijn. Waterschap en gemeente willen ook andere partijen bij de Wateragenda betrekken zoals onderwijs, bewoners en bedrijven. De gemeente Enschede wil ook in de toekomst een gezonde en veilige gemeente zijn om er te wonen, werken en recreëren.

*Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (Heerhugowaard)*

*Hoogheemraadschap van Rijnland (Leiden)*

*Waterschap Brabantse Delta (Breda)*

Onder de naam Water Keten West Brabant werken het waterschap, twee drinkwaterbedrijven en zes gemeenten samen aan het waterbeheer en klimaatvraagstuk. Weliswaar begon de samenwerking in de waterketen tussen deze partijen al in 2011 maar de noodzaak om meer met elkaar in overleg te doen is nog duidelijker geworden. De betrokken partijen willen nu ook aan de slag met het treffen van maatregelen in het gebied die noodzakelijk zullen zijn als gevolg van de klimaatverandering.

*Waterschap De Dommel (Boxtel)*

Het beekherstel van de Tongelreep is fotografisch vastgelegd.

De digitale foto impressie is door middel van een mailbericht aan de projectgroep gratis verkrijgbaar: [projectgroeptongelreep@dommel.nl](mailto:projectgroeptongelreep@dommel.nl)

*Waterschap Limburg (Roermond)*

Bij het kloosterdorp Steyl wordt een buitendijks waterbalkon geplaatst. De waterkering die bij hoogwater op de Maas uit zichzelf in beweging komt moet het dorp beschermen tegen het water dat uit de Maas een bedreiging vormt voor het dorp. Het buitendijks balkon krijgt een hoogte van drie meter en is bestemd voor de Maashoek. Het nu gepresenteerde ontwerp zal verder worden uitgewerkt.

Het is een nieuw staaltje van Nederlands vernuft van ingenieurs.

Op 21 februari bracht de Commissie Regionale Ontwikkeling van het Europees Parlement een bezoek aan Limburg. Verschillende burgemeesters hebben een inleiding gehouden over de schade en impact op de bewoners naar aanleiding van de overlast die in juli 2021 is ondervonden als gevolg van de weersomstandigheden op dat moment. Ook het waterschap bracht dit onder de aandacht van de commissie. Daarnaast werd er bij de commissie op aan gedrongen om dit als internationaal probleem te erkennen en met de omliggende landen gezamenlijk aan te gaan pakken. Dat de EU inmiddels miljarden beschikbaar heeft gesteld om de klimaatverandering op te gaan vangen heeft volgens de regio pas over decennia een merkbaar effect terwijl Limburg op korte termijn de veiligheid van inwoners weer moet kunnen garanderen.

Algemeen:

De Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis wil in de komende jaren aandacht besteden aan historische feiten die het vakgebied raken:

2021: Sint Elisabethsvloed (1421); het themajaar loopt door tot en met 2022; er is een speciale website: [www.600jaarelisabethsvloed.nl](http://www.600jaarelisabethsvloed.nl)

De agenda op deze site wordt vrijwel iedere week aangepast aan de komende en lopende activiteiten.

2022: 14 april – 9 oktober 7<sup>e</sup> Floriade in Almere, thema's: klimaat en circulair bouwen  
2022: Afsluiten van de Kromme Rijn (1122) *nb. Excursie VWG*  
2022: De Haarlemmermeer viel droog (1852) *nb. Excursie VWG*  
2022: De (Oude) Hollandse Waterlinie bestaat 350 jaar (1672)  
2023: Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard 750 jaar *nb. Excursie VWG*  
2024: Volledige ingebruikname Blankenburgtunnel tussen de A-15 en A-20  
2025: 7<sup>e</sup> Lustrum VWG en 8<sup>e</sup> lustrum SSF  
2025: 1825 Overstroming langs de Zuiderzeekust (Land van Vollenhove)  
2025/ 26: Overstroming grote rivieren die begon op 19 december 1925 maar liep door naar 1926  
2025: Amsterdam 750 jaar stadsrechten  
2027: Begin van het waterloopkundig onderzoek en oprichting Waterloopkundig Laboratorium  
2030: Begin aanleg van de Stelling van Amsterdam (1880)

In de komende jaren zijn er tal van herdenkingen, het overzicht zal worden bijgewerkt.

Mocht iemand belangstelling hebben om over een van de bovengenoemde gebeurtenissen een bijdrage te leveren in TWG dan zijn de richtlijnen daarvoor op de website te vinden.

#### **Data:**

14 april: digitale bijeenkomst Erfgoedacademie; thema transformatiekaders.

14 april: Werkgroep Stedengeschiedenis, bijeenkomst in het gebouw RCE Amersfoort Smallepad 5. Het thema is: "Panorama's" en de dagvoorzitter: Roos van Oosten, docent Universiteit Leiden, aanvang 13.00 u – 16.30 u.  
Voor het volledige programma zie: [jvdn.nl](http://jvdn.nl) stedengeschiedenis.

Rond de Sint Elisabethsvloed van 1421 worden verschillende bijeenkomsten, al dan niet digitaal georganiseerd. Op de site: [600jaarelisabethsvloed.nl](http://600jaarelisabethsvloed.nl) is alle informatie voor de komende periode te vinden.

Tot en met 6 maart 2022 te zien in het Dordrechts Museum, Museumstrat 40: „Elisabeth en de vloed”.

In het Biesboschmuseum (De Hilweg 2 Werkendam) is de tentoonstelling 600 jaar Elisabethsvloed op 18 november geopend. Het was in de nacht van 18 op 19 november dat de vloed over het land van de Biesbosch spoelde en veel schade heeft aangericht. De expositie moet het waterbewustzijn van Nederlanders en bezoekers vergroten. In Nederland zijn 10 miljoen inwoners afhankelijk van de bescherming van duinen en dijken om veilig te kunnen wonen. Met de huidige kennis worden drastische maatregelen noodzakelijk om die veiligheid ook in de komende decennia te garanderen.  
Deze tentoonstelling is tot 22 november 2022 te zien.

Tentoonstelling 400 jaar Purmer (1622- 2022) in Museum de Speeltoren, (Noordeinde 2 – 4) in Monnickendam geopend. De ondertitel van de tentoonstelling die tot 10 juli is te zien: Polderen of verzuipen. Het museum is dagelijks geopend.

Van 31 augustus tot en met 3 september de European Association for Urban History in Antwerpen gehouden.

Thema: Inequality and the city.

Voor meer informatie zie: <https://www.uantwerpen.be/en/conferences/eauh2022/cfsp/>

Oproep:

Mochten er wijzigingen in uw adressering zijn door verhuizing of het mailadres wilt u die dan doorgeven aan: [info@waterstaatsgeschiedenis.nl](mailto:info@waterstaatsgeschiedenis.nl) . Helaas komt het voor dat het tijdschrift of een mailbericht naar een verkeerd adres wordt gestuurd.

Vincent Erdin  
secretaris VWG  
18 maart 2022